

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. juli 1925

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 17. juli 1925 kl. 17.30.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Innstilling fra finanskomiteen om fortsatt støtte til A/S Sydvaranger (innst. S. II).

Presidenten: Møtet er satt for lukkede døre, og presidenten ber om tingets bemyndigelse til å fortsette for lukkede døre. Det gjelder nemlig innstilling fra finanskomiteen om fortsatt støtte av A/S Sydvaranger, og det kan jo under debatten komme til å nevnes tall og forskjellige forhold ved firmaet, som kanskje kan skade firmaet i de underhandlinger, det nu ligger i. Presidenten vil altså foreslå, at møtet holdes for lukkede døre og sannsynligvis også, at debatten ikke offentliggjøres. - Ingen har uttalt sig mot det, så at møtet vil bli holdt for lukkede døre.

Presidenten foreslår, at regjeringens medlemmer og de i § 53 nevnte funksjonærer får adgang til møtet og videre at ekspedisjonschefen i finansdepartementet, Smitt, og industridirektør Batt får adgang. - Ingen har uttalt sig mot det, og det ansees som vedtatt.

Til behandling foreligger altså:

Innstilling fra finanskomiteen om fortsatt støtte til A/S Sydvaranger (innst. S. II).

Saken i sin almindelighet undergaves debatt.

Astrup (komiteens ordfører): Jeg behøver ikke å komme med nogen lang utredning. Man vil ha bemerket, at finanskomiteens flertall her er kommet med en innstilling, hvor de ikke er i overensstemmelse med det resultat, til hvilket regjeringen var kommet uden sin drøftelse av denne sak. Det kan jo synes litt påfallende, at finanskomiteen i disse tider anbefaler en øket kreditt til et privat selskap, men igrunnen faller regjeringens resultat og vårt resultat ikke så svært langt fra hverandre. Regjeringen har under meget sterk tvil gått til den negative side, og komiteens flertall har under meget sterk tvil gått til den positive side. Vi har begge stått og vippet; vi i komiteen har vippet i favør av selskapet, og det er mulig, at det resultat delvis er kommet av den grunn, at der siden regjeringen behandlet denne sak, til komiteen er kommet meddelelse om, at foruten den besparelse på 500000 kr., som er gjennomført ved en innskrenkning av arbeidsstokken, vinnes også inn omtrent 22.500 kr. pr. måned ved, at man har redusert lønningene og forskjellige akkordsatser. Det vil for det tidsrum, det her gjelder, utgjøre 225.000 kr., hvorved altså det budgett, som er stillet op for 10 måneder, skulde komme ned i 1.265.000 kr. Imidlertid innbefatter dette beløp 1 mill. i utbetaling av flytende gjeld, hvorav 300.000 til staten. Der blir så ikke mere enn 965.000 igjen, og det er komiteens forutsetning, at regjeringen skal foranledige, at selskapet treffer en sådan ordning med sine kreditorer, at utbetaling av

flytende gjeld kun finner sted i den utstrekning, som det er helt nødvendig. Vi antar, at det derved skal kunne vise sig, at det tilskudd, som staten måtte komme til å yde, skal kunne begrenses til aller høiest 6-700.000 kr., sannsynligvis endel mindre.

Når komiteens flertall er kommet til det resultat, at det vil anbefale dette, er det uten nogen drøftelse av selskapets muligheter, uten å ta hensyn til senere rentabilitet, det er kun et opportunistisk standpunkt, komiteens flertall har tatt, idet det har betraktet saken ut fra et praktisk økonomisk standpunkt: hvad blir billigst for staten, hvad vil staten være best tjent med? Og her er vi kommet til det resultat, at hvis selskapet nu skulde innstille sin drift, vil der bli en så stor arbeidsløshet i Sydvaranger, at staten ganske sikkert må komme til å tre støttende til, delvis med nødhjelp og delvis muligens med direkte assistanse i henhold til de regler, som hittil har været gjeldende ved den slags forhold. Komiteens flertall er da kommet til, at det vil koste mere for staten i bidrag ved en driftsstans, enn det vil koste i bidrag til selskapet, som derved holdes gående utover vinteren og til 1. mai. Desuten er det jo den omstendighet at ved å yde et kontant tilskudd vil staten ha anledning til å få pant i de obligasjoner som er til disposisjon, eller ialfald innenfor 75 pct., og mulige andre ting som kunde være skikket til å belegge med pant.

Der er jo selvfølgelig også ved siden av dette rent praktisk-økonomiske spørsmål det forhold at det vilde være meget beklagelig hvis selskapet nu skulde være nødsaget til å gå til en driftsstans, og derved muligens tvinges til å avhende sine verdifulde forekomster og eiendomme til utlandet for en slikk. Og der er den side av saken at en gjenoptagelse av driften vil andra til omtrent 1 mill. kroner. Jeg skal ikke nøiaktigere gå inn på denne sak. Jeg tror at det er klart og nøkternt beregnet av os, og jeg tror det er riktig det resultat vi er kommet til at det vil være det billigste for staten nu å yde dette forholdsvis ringe tilskudd.

Moseid: Jeg har hatt anledning til å gjøre mig bekjent med de dokumenter og de opplysninger som har vært fremlagt for finanskomiteen vedrørende denne sak, og jeg er kommet til det samme resultat som regjeringen. Jeg tør si at jeg har sett på denne sak med all mulig velvilje. Det er naturligvis en ganske alvorlig affære at en så stor bedrift som A/S Sydvaranger går til stans, og det vil jo ganske nødvendig påføre staten betydelige utgifter til nødsarbeider. Det vilde derfor ha været særdeles ønskelig om man kunde ha tilrådet en støtte av selskapet slik at bedriften kunde ha vært holdt i gang. Men såvidt jeg kan bedømme forholdene, så ligger bedriften slik an, at det er yderst lite håp om at en støtte fra statens side kan bli av varig betydning for driften ved Sydvaranger. Hvis staten ofrer en eller to millioner - jeg tror det er unyttig å regne med så små beløp her som det er gjort av komiteens flertalls ordfører - så kan man sannsynligvis holde bedriften i gang i vinter, men så står man like nær når neste vår melder sig. Og forholdet vil bli det at det er al sannsynlighet for at den ene støtte vil trekke den annen efter sig, og det blir en permanent understøttelse av denne industri. Under disse forhold tror jeg det er mest hensynsfuldt overfor bedriftens arbeidere og

funksjonærer og forsvarligst samfunnsøkonomisk sett, at man avbryter støtten og tar de konsekvenser det medfører. Jeg tror det vilde være litet eller ingenting vunnet ved å forsøke på å holde oppe denne industri nu. Faktum er at den aldrig i den tid den har vært i drift - i over 20 år - virkelig har vært en lønnende bedrift. Det har vært et stadig kapitalsluk - og det er grunn til å tro at det slik som forholdene nu er vil fortsette. For mitt vedkommende må jeg derfor bestemt advare mot at staten innlater sig på yderligere støtte av A/S Sydvaranger.

Inderberg: Jeg er enig med komiteens flertall i at staten bør yde A/S Sydvaranger støtte i den situasjon selskapet nu er kommet. Men jeg har ikke kunnet gå så langt som flertallet. Jeg mener det skulde være tilstrekkelig å innvilge den støtte som selskapets styre har søkt staten om, nemlig kr. 580.000,-, hvorav Stortinget i hemmelig møte den 4de ds. bevilget 200.000,-. Det skulde altså stå tilbake kr. 380.000,- for å imøtekomme selskapets ansøking, og jeg har i komiteen forbeholdt mig å stoppe op med det beløp. Det er jo i flere meddelelser til komiteen fra selskapets styre sterkt fremholdt, at de tror de skal greie sig hvis de får den støtte som de har ansøkt om. Man må vel gå ut fra det at de produkter de driver frem om føie tid kan bli salgbare igjen, og hvis så er tilfelle vil de greie sig med den støtte de har ansøkt om. Jeg skal ikke gå i detaljer med opplysninger, da de er påbudt å skulle holdes hemmelige, men hvis selskapet blir satt i den situasjon at det må åpne konkurs, så skjønner jo noen hver hvorledes situasjonen da blir, både for staten og for vedkommende kommune, Sydvaranger kommune. Det kan også hende det rammer Finnmark fylke nokså hårdt. Så jeg har ment at staten ikke risikerer mere ved å yde den støtte selskapet har søkt om enn om selskapet nu blir nødt til å gå konkurs. Efter den meddelelse vi har fått fra finansdepartementet har regjeringen drøftet situasjonen, og den er under sterk tvil kommet til det resultat at den ikke finner å kunne anbefale statsstøtte. Men denne sterke tvil går jeg ut fra grunner sig på den situasjon som vil opstå hvis selskapet blir nødt til å åpne konkurs. Og den situasjon tror jeg man må ha for øie. Men jeg synes nok det at når selskapet har søkt om et bestemt beløp, skulde det være tilstrekkelig hvis et sådant beløp, en sådan støtte, blev tilståt. Jeg vil derfor forbeholde mig å opta forslag om at staten yder en støtte på kr. 380.000,- således som av selskapet ansøkt. Men før jeg fremsetter dette forslag ønsker jeg å høre hvad finansdepartementets chef uttaler om spørsmålet, og jeg vil da ta op til nærmere overveielse om jeg overhodet skal fremsette forslaget.

Statsråd Holmboe: Det er en overordentlig alvorlig affære dette, som Stortinget nu behandler. Det er for den nordlige landsdel, for Finnmark, en sak av ganske overordentlig rekkevidde, hvorvidt A/S Sydvaranger kan holdes i drift eller ikke. Og for os, som har arbeidet med selskapets saker nu siden november-desember, har det stått klart, at man måtte gjøre alle rimelige anstrengelser for å holde selskapet gående. Her spiller jo inn ikke alene de rent økonomiske hensyn, men også de nasjonale hensyn, som gjør sig gjeldende deroppe ved grensen. Under følelsen av dette sterke ansvar påtok regjeringen sig å yde den hjelp som blev ydet, uten

at man hadde Stortingets samtykke, vi handlet ut fra følelsen av dette sterke ansvar, og da det viste sig nødvendig, har regjeringen fremdeles uten Stortingets samtykke utvidet den støtteaksjon som blev foretatt i slutten av forrige år.

Imidlertid må jeg si, at min befatning med saken har været en kjede av skuffelser. Vi hadde først håpet, at den støtte som blev ydet før nyttår skulde være tilstrekkelig. Det viste sig utpå våren, at den ikke var tilstrekkelig, og da vi utvidet støtteaksjonen, og selskapet trodde at det derved skulde komme over knipen, så viste det sig snart, at heller ikke det var nok. Man har jo også selskapets lange forhistorie å holde sig for øie. Imidlertid må jeg jo bekjenne, at det er mulig, at jeg for mit vedkommende ser for mørkt på denne affære. Det er jo mulig at jeg ser på dette altfor meget under trykket av statens egne vanskeligheter og under hensynet til, hvor vanskelig det er for staten selv å klare sit budgett. Og hvis Stortinget nu fant å kunne gå med på en ytterligere støtte, så vil jeg si det vilde glede mig meget, for det er jo så, at på den måte opnår man iallfall en utsettelse, og det kan jo selvfølgelig være mulig, at man derved opnår å redde selskapet, og det vilde være en sak av overordentlig stor betydning. På den annen side må man holde sig for øie, at visstnok er det sandt hvad der blev anført av komiteens ærede ordfører, at det å støtte nu med et beløp som er nevnt av komiteen selvfølgelig for tiden vilde være billigere enn å la selskapet gå overende og være nødt til å yde den støtte, som da blir nødvendig i form av arbeidsledighetsbidrag og muligens annen støtte. Men det som jeg for mit vedkommende ikke har kunnet undgå å holde mig for øie det er, at hvis dette bare er en utsettelse, så vil man atter om en stund være i den samme situasjon, at man har å ta konsekvenserne, enten av en videre støtteaksjon eller av at selskapet standser.

Jeg skal ikke si mange ord om denne situasjon. Jeg har tenkt adskillig over den i disse måneder og regjeringen har været sterkt i tvil om hvad den skulde gjøre. Opfatningene har været noget divergerende, men efter sterke tvil og betenkeligheter har regjeringen funnet at den ikke kunde anbefale videre støtte. Men det er ikke riktig, når det har stått refereret på den måte, at regjeringen vil motsette sig støtte eller at regjeringen positivt vil fraråde at der ydes støtte. Regjeringen har tatt det standpunkt, at den ikke finner å kunne anbefale støtte, og hvis der nu av Stortinget gis en bemyndigelse til videre støtte, så forstår jeg det så, at Stortinget i tilfelle ser på den øieblikkelige situasjon således, at videre støtteaksjon bør skje nu under den nuværende situasjon. Jeg ser det som en virkelig beslutning fra Stortingets side om, at regjeringen her på de betingelser, som er sagt i innstillingen, bør gripe inn. Men jeg forstår det naturligvis også så, at regjeringen til enhver tid må ha sin oppmerksomhet sterkt henvendt på situasjonen og i tilfelle stoppe videre støtte, hvis man finner at situasjonen skulde forandre sig til det værre eller omstendighetene i det hele tatt forandres.

Det er mulig, at det budgett, som komiteen har opstillet, vil vise sig å holde, men det er jo avhengig av en meget prekær omstendighet, nemlig om kreditorerne går med på å prolongere den løse gjeld, og der kan vel sannsynligvis vanskeligheter opstå på

den måte, at enkelte kreditorer kanskje tilsier sin støtte, mens andre sier nei, og hvad gjør man i det tilfelle? Jeg vil gjerne høre fra den ærede komites side, hvorvidt ikke forutsetningen må være, at samtlige kreditorer bør gi sit samtykke til prolongasjon, og jeg vil påpeke, at hvis det er komiteens mening, kan det utvilsomt legge store hindringer i veien for en sådan støtteaksjon. Men jeg vil også uttale, at hvis man nu går til ytterligere støtte, bør man gi regjeringen en bemyndigelse, som kan holde selskapet gående til neste år. Likeoverfor det av hr. Inderberg antydede forslag vil jeg si, at de forslag som er kommet fra selskapet, således også dette forslag om en støtte på 580.000 kroner, de har i almindelighet vist sig å være noget for optimistiske, og jeg mener også, at man ser saken for optimistisk her, hvis man mener, at man skulde kunne innskrenke sig til en bemyndigelse som gjelder det beløp, som er nevnt av selskapet selv, og som er antydnet som et forslag av hr. Inderberg. Hvis man i det hele tatt skal gripe inn, bør det være forutsetningen, at selskapet skal holdes gående over vinteren, idet det vil være ganske overordentlig meget værre, om man skulde stå overfor en innstilling utpå høsten eller midt på vinteren. Jeg vil som sagt på en måte hilse det med glede, om Stortinget vil gi denne bemyndigelse, men personlig kan jeg ikke frigjøre mig for de betenkeligheter, som jeg har fremholdt. Det er mulig, at jeg ser for mørkt på situasjonen.

Presidenten: Presidenten vil nu foreslå, at tiden for de talere som herefter inntegner sig, begrenses til 2 minutter.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Krogh: Det har ikke været nogen lett sak for finanskomiteen å behandle dette spørsmål, og i den innstilling som foreligger fra finanskomiteen, foreligger der ikke noget perspektiv for fremtiden for Sydvaranger. Vi har simpelthen med de opplysninger vi sat inne med ikke vovet å kunne si noget om hvorvidt dette er den virkelige hjelp til å bringe selskapet i skikkelig drift og få det i skikkelig varig gang, eller om det bare er en utskyvning av det kritiske moment, hvor verket må nedlegge. Vi har ikke vovet å ta noget standpunkt der, men det skyldes også for en stor del de forhold som er ute i Europa, at man ikke i øieblikket ialfall kan danne sig noget klart bilde av denne situasjon. Der har i de siste to år pågått en meget sterk strid mellom de respektive lands jernindustrielle, og den sterke strid har da også influert på råstoffleverandørene og også i meget sterk grad influert på Sydvaranger. Denne strid er bare såvidt bragt til en løsning, som vel ennu ikke kan sies å være endelig, og i alle tilfeller ennu ikke så langt fremskredet, at man er kommet inn i nogenlunde jevne og trygge markedsforhold. Men jeg mener ihvertfall, at har man en verdi som dette, hvor der er nedlagt så stort arbeide og så megen kapital, og der virkelig er utsikt til at denne kapital kan gjøres rentabel, da bør man forsøke denne chance før man endelig gir op. Man må nemlig huske på, at hvis verket nedlegger, er der liten chance og lite håb om at det blir satt igang igjen, og den største del av de værdier til 80 millioner som er nedlagt der, må man da

betrakte som kastet i havet. En annen grunn som var et sterkt dikterende moment, var hensynet til arbeiderne og funksjonærene ved bedriften og hensynet til den befolkning som direkte eller indirekte lever av denne bedrift deroppe. Det blev fra min komitekollega hr. Moseids side sagt, at det var det mest hensynsfulle likeoverfor arbeidere og funksjonærer å avbryte støtten. Jeg tror ikke at hr. Moseid vil få arbeiderne og funksjonærene med på et sådant standpunkt. Det som er forholdet her, er jo, at i værste tilfelle får arbeiderne, funksjonærene og den øvrige befolkning deroppe et varsel på 10 måneder, hvor de da kan se sig om efter noget annet, søke å bjerge sig over i noget annet enn det som hr. Moseids forslag går ut på, at de på 14 dage skal settes på porten. Jeg tror ikke det går an for hr. Moseid å si, at hans forslag er det mest hensynsfulle. Det er riktig som finansministeren sa, at det er finanskomiteens flertalls mening, at finansdepartementet må ha et myndig ord i denne sak, hvis den foreslåede støtte blir gitt. Finansdepartementet må ha adgang til, når det finner det riktig, å kunne avbryte denne støtte. Der vil således selvfølgelig komme til å hvile et meget stort ansvar på finansdepartementet, men jeg forstod statsråden slik, at han ikke veg tilbake for å ta dette ansvar, hvis Stortinget fant å måtte ta den økonomiske risiko som er forbundet med denne støtte. Jeg vil ennvidere få lov til å si, at finanskomiteen har ikke været synderlig tilfreds med den måte hvorpå statens tarv og interesser hittil har været varetatt innenfor direksjonen i Sydvaranger-selskapet. Det er visselig så, at staten på en måte har hatt en mann i direksjonen, og denne mann i direksjonen har visselig været utpekt av finansdepartementet, men han honoreres og lønnes av selskapet, og eftersom årene er gått, er denne mann da uvegerlig i stadig sterkere grad blit knyttet til selskapet og har følt sig som selskapets advokat likeoverfor regjeringen istedenfor som finansministerens lyttepost i selskapets direksjon. Dette anser vi uheldig; vi har ikke berørt forholdet i selve innstillingen, men vi var i komiteen enig om, at vi her vilde bringe dette spørsmål frem. Og det kunde tenkes løst ad forskjellig vei. Men jeg tror ialfall trygt å kunne si, at det forhold at departementets mann skal lønnes av selskapet, er finanskomiteen avgjort imot. Lønnen får fastsettes og utbetales av finansdepartementet og bør føres på finansdepartementets konto: A/S Sydvaranger. Derved er der ialfall bragt klarhet i den finansielle side ved vedkommende stilling. Men da flere medlemmer av komiteen ikke har følt sig helt sikre på, dersom en slik endring av lønnsbestemmelsene blev innført, at den nuværende ordning allikevel vilde være den heldigste, vil jeg peke på at man enten kunde gå til å sette inn en ny mann, en helt uhildet mann i disse ting, eller supplere den nuværende mann med en til, utnevnt av finansdepartementet. Her står så store værdier på spill, at begge disse utveier visselig kunde være fullt forsvarlige. Finanskomiteen er ved sine overveielser kommet til det resultat, at det sannsynlige vilde være, at det blev billigere å forsøke å holde driften vedlike ialfall til 1ste mai enn å la det hele ryke overende. Ved siden av den rent økonomiske betraktning gjør sig også en rent moralsk betraktning gjeldende. Det er jo ganske klart, at for vedkommende befolkning og for arbeiderne deroppe virker det jo langt mere deprimerende og langt mere demoraliserende å skulle

gå arbeidsløse og tære på et kummerlig arbeidsledighetsbidrag måned efter måned den lange svarte vinternatten igjennem enn under den slags forhold å ha et ordinært arbeide. Så også hensynet til de moralske verdier har iallfall for arbeiderrepresentantene i finanskomiteen spillet en meget stor rolle. Jeg vil til slutning få lov å peke på, at jeg ved gjennomgåelsen av sakens dokumenter er kommet til det resultat, at selskapet ikke i så fullt monn som ønskelig kunde være har søkt å knytte forbindelser på det utenlandske marked. Med "forbindelser" mener jeg ikke de rent handelsmessige avsetningsforbindelser for produksjonen deroppe, men jeg mener organisatoriske forbindelser, organisatorisk mellom råstoffprodusenten og forædlingsfabrikanten. Jeg har inntrykk av at dette er gjort i en svært liten utstrekning, men jeg har også et levende inntrykk av at nu iallfall er det psykologiske øieblikk inne til å opta sådanne forhandlinger meget energisk, og det er ganske klart, at slike forhandlinger meget letter kunne føre til et gunstig resultat i tilfelle av at driften holdes vedlike, enn om driften skulde være nedlagt. Der er likesom enkelte små lyspunkter, som peker på, at denne interesse kunde være gjensidig. Jeg vil peke på, at det var ikke så svært lenge siden selskapet fikk solgt for 300.000 kroner i partialobligasjoner til utlandet til en kurs av 90 %, altså 270.000 kroner. Det var altså da utenlandske kjøpere som vurderte verkets betydning som råstoffleverandør så meget, at til tross for verkets stilling så kjøpte de allikevel en portion til en kurs av 90 %, men Stortinget har store betenkeligheter ved å belåne en annen sum av disse partialobligasjoner, en annen bunke av dem, til en kurs av 75 %. Der er altså visse tegn, og det ser også i det siste ut til at det blir litt livligere på jernmarkedet. Der er avsluttet nogen flere kjøpekontrakter, selvfølgelig under forbehold av at driften kan holdes igang, og der underhandles ennvidere i øieblikket, efter hvad det er meddelt komiteen, om videre kjøpekontrakter, så der er visse chanser, som hittil ikke har været prøvet, men som - når det gjelder så store verdier og interesser, såvel nasjonaløkonomiske som samfundsmessige interesser - det efter min mening iallfall vilde være uforsvarlig å sparke benene under og la uprøvet. Og jeg mener, at den økonomiske risiko for staten ved å prøve disse er i realiteten så minimal, at den risiko får man påta sig.

Wrangell: Vi er visst alle enig om, at dette er en vanskelig situasjon, som man er kommet op i, kanskje vanskeligere enn de vi har hat nu i de siste dager. Jeg kan være enig med den ærede ordfører i, at det vilde koste mere for staten, om vi standser nu, enn om vi holder det gående til mai, således som det er foreslått av komiteen. Jeg kan være enig i det, og jeg kan også være enig i, at man gjør det man kan, dersom man er forberedt på å ville gi utenlandsk konsesjon. Jeg mener nemlig, at vi i denne mellemtid må gi selskapet anledning til å drive underhandlinger med utenlandske syndikater eller selskaper, så det kan bli overtatt av et utenlandsk selskap i den utstrekning, som det måtte være forsvarlig. Er man ikke forberedt på å gjøre det, kan man likeså godt standse med en gang, for der er nedlagt nok norske penger i dette, når der er nedlagt over 80 mill. kroner og når man står i den stilling, hvori man står idag. Da må man være forberedt på å

la utenlandsk selskap få konsesjon her, hvis man vil yde denne støtte, og vil man ikke det, mener jeg at det er til ingen nytte, for da kan vi like godt ta det idag istedenfor i mai neste år, det blir akkurat det samme. Hr. Inderbergs forslag kan jeg ikke være med på, for det vil ikke rekke frem, det vil kun bevirke, at der kan arbeides en 14 dages tid og så er det stopp. Det er der efter min mening ingen hjelp i. Enten må man yde den støtte, at man bærer det frem i såpas langt tidsrum, at der kan være tid til å opta forhandlinger, og såvidt jeg forstod den siste ærede taler, hr. Krogh - han sa riktignok ikke på hvilken måte det kunde skje - mente han det kunde være adgang nu til å gjøre noget likeoverfor utlandet, hvis man tok energisk fatt. Og jeg mener, at likeoverfor et foretagende som dette, bør ikke staten vike tilbake fra å gi konsesjon. Det stiller sig økonomisk annerledes for store selskaper i utlandet, som har mange jernfelter og som kunde se en slags forretning i å få også Sydvaranger under sit herredømme. For selv om Sydvarangerkisen kan være nokså mager, så er det selvsagt, at den driver konkurransen med de andre i utlandet, det er klart, og at den kan trykke prisen for de utlændinger, som har den slags grubedrift. Jeg vil derfor, som sagt, gjerne få høre, hvordan regjeringen vil stille sig til en eventuell konsesjon. Dersom regjeringen f.eks. vil motsette sig, at der blir gitt konsesjon til et utenlandsk selskap, som man vil kunne komme i forbindelse med, så vil jeg stemme imot, men er det nogen utsikt til, at det kan finne sted, mener jeg at det er den rette vei, som man her har slått inn på, og såvidt jeg forstod den ærede ordfører var han inne på den samme tanke, som jeg her nærmere har præcisert. Med hensyn til kreditorerne så mener jeg, at det får bli regjeringens sak å ordne dette på best mulige måte, idet jeg går ut fra, at det også vil være i kreditorernes interesse, at selskapet kan holdes oppe en tid, og at det muligens kan komme over på faste hænder, så også kreditorerne kan bli bedre stillet.

Presidenten: Der er ennu inntegnet endel talere på ubegrenset tid. - Der er endel representanter som av hensyn til forbindelsen med lokalrutene har bedt om å få reise iaften. Det er særlig de representanter som er interessert i denne sak. De har henstillet til presidenten om mulig å få votering her før klokken 1/2 7, men det beror jo på representantene. Jeg kan kun henstille til de herrer, som får ordet, å fatte sig i størst mulig korthet.

Hornsrud: Jeg skal være ganske kort. Jeg vil like overfor det spørsmål som var reist nu av den siste ærede taler, ha sagt, at jeg tror ikke man kan stille sig avvisende like overfor et sådant arrangement. Jeg er tilbøielig til å anta, at det vil være vanskelig for oss i lengden med egen kapitel å oprettholde tilstrekkelig drift av våre jernfelter med en så lav gehalt som det her er tale om - bare nogen og tredive procent jern - sammenholdt med konkurrerende gruber som har den dobbelte gehalt. Jeg tror vi står overfor det forhold, at enten må man finne sig i å komme til et arrangement med disse internasjonale syndikater, disse store sammenslutninger som snart sagt behersker verdensmarkedet - enten arbeide sammen med dem eller arbeide mot dem og gi tapt. Og da finner jeg at det er riktigere, klokere, å arbeide sammen med dem og holde virksomheten igang, enn at det hele skal stoppe op. Vi kan vel

allikevel si at vi har våre nasjonale herligheter i behold. Vi er nemlig nødt til å finne oss i situasjonen som den nu ligger an. Jeg la merke til hvad den ærede finansminister uttalte. Han sa at det vilde glede ham meget - jeg noterte uttrykkene - om komiteens innstilling kunde bli vedtatt. Jeg går ut fra at det er en uttalelse som er uttrykk for regjeringens stilling til den foreliggende sak. Altså, tross den tidligere meddelelse om at regjeringen ikke egentlig har tatt initiativ til en bevilgning her for å holde bedriften oppe, vilde den glede sig om Stortinget kan "se sig istand til" - det var så den ærede finansminister uttrykte sig - å kunne gi denne bemyndigelse til regjeringen. Med det som utgangspunkt skulde jeg anta at det også vil skaffe endel flere venner for denne innstilling - selv om man har betenkeligheter. Og med hensyn til betenkelighetene går jeg ut fra at samtlige komiteens medlemmer, enten de står sammen om innstillingen eller de står som mindretall mot innstillingen, mener at man må søke å redusere betenkelighetene for om mulig å holde bedriften igang. Vi står her overfor to onder: enten å la staten ta nogen risiko ved å holde driften gående, eller å ta den risiko som er forbundet med å stoppe det hele. Og da er jeg tilbøielig til å tro at staten er bedre tjent med å ta den risiko som er forbundet med at man ofrer nogen penger for å holde bedriften gående. Den risiko synes jeg er dog mindre enn den annen. Jeg vil minne om at det er tusen arbeidere det gjelder, foruten at selve stedet som sådant snart sagt er avhengig av bedriften, og at av disse tusen arbeidere er omtrent halvparten - det er vist 572 - gift og har familie. Allerede de tall er så betydningsfulle at de kan tvinge snart sagt nogen hver til å være med på en sådan ordning, selv om man har de største betenkeligheter.

Videre er det et forhold som jeg heller ikke vil undlate å nevne, og det er de nasjonale interesser som knytter sig til å kunne holde Sydvaranger gående. Jeg har ikke nogen ultranasjonale interesser, vi i arbeiderpartiene står ikke på de ultranasjonale linjer, men vi står helt ut på de nasjonale, når det gjelder å verne om vårt arbeide og dets interesser. Og der knytter sig store og sterke interesser til å holde denne bedrift gående - så den ikke skal gli os helt ut av våre egne hender - at dette hensyn også bør spille inn. -

Dernæst en bemerkning om løsgjelden. Statsråden sa at han gikk ut fra at "samtlige kreditorer" måtte tre tilbake eller være villige til å gå med på en prolongasjon. Ja, jeg vil understreke det uttrykk, "samtlige kreditorer", men jeg vil ikke understreke det på den måte at en enkelt vrangvillig kreditors stilling skal bringe det resultat at det hele faller. Jeg vil gjerne være med på å understreke uttrykket "samtlige kreditorer", som har løsgjeld, her må tre tilbake; men jeg vil ikke være med på å binde statsråden slik at han ikke skulde kunne få dette til å svinge, selv om det var en enkelt vrangvillig kreditor. Best vilde det naturligvis være, hvis regjeringen hadde makt til å tvinge samtlige kreditorer til å akseptere den ordning som vel også for dem vil være den beste; men vi vet hvorledes det er med hensyn til boer, oppgjør og den slags, der kan en enkelt mann sitte og beherske det hele i en sådan grad at det hele stopper op. Og hvis det er en bagatelmessighet - jeg understreker det - bør ikke det ligge i veien. - Hermed vil jeg ha anbefalet innstillingen.

Blakstad: Ja, det er sant som det er sagt, at dette er en overordentlig vanskelig sak å ta stilling til. Det er ikke bare det at saken i og for sig er stor og vidtrekkende, men Stortinget har jo også hatt meget kort tid til å sette sig inn i denne sak, så det har ikke vært anledning til å gjøre de undersøkelser som man gjerne vilde ha gjort, hvis man hadde hatt tiden til disposisjon. Vi skal imidlertid huske på, at den malm vi har deroppe, er den såkalte hæmatitmalm, som er fattig på både svovl og på fosfor, og det er en malm som er meget eftersøkt, kan man si, hele verden over. Det er av den malm man fremstiller de fineste stålsorter og jernsorter. Malm som inneholder svovl eller fosfor, kan man vanskeligere fremstille så fint stål av som av hæmatitmalm. Derfor mener jeg, at det er av viktighet for oss, at dette verk ikke går helt overende. Og det skal man være klar over, at hvis man nu slår det hele spill overende, så blir det meget vanskeligere å ta det op igjen - i hvert fall kan ikke jeg tenke mig, at det vil kunne tas op ved norsk initiativ. Det vil da i sin helhet gå over på utenlandske hender -, under forutsetning av, at de får konsesjon - og det vilde jeg meget beklage. Jeg tror, at det er nødvendig, at vi - om vi ikke har det hele - dog har en finger med i spillet deroppe i dette anlegg som er så stort og som ligger like innpå den finske grense. Jeg tillegger nemlig de nasjonale hensyn der ganske stor betydning. Det er nemlig en utpost, som vil ha sin store betydning for å bevare Finmarken for Norge. Jeg tror ikke, at man skal være helt blind for den ting, at det kunde mistes, og jeg er ikke i tvil om, at det vil stille sig gunstigere for staten å yde sin hjelp til en langsom avvikling. Slår man spillet overende med det samme, så vil de verdier, som er lagt ned der, temmelig hurtig falle i grus. Kan man derimot holde driften gående inntil våren, så er det dog ikke utenfor mulighetens grenser, at man i mellemtiden kan få rekonstruert selskapet. Jeg skulde være tilbøielig til å tro, at der er adskillige utenlandske interesser, som har interesse av å oprettholde dette verk, og selv om malmen deroppe er fattig - den inneholder, som det er nevnt her ca. 35 à 36 % jern - så er det ikke noget ualmindelig, at man anriker malmen. Vi har sett på Dunderlandsselskapet, som er på engelske hender, at de har optatt driften der, og malmen der er ugunstigere enn i Sydvaranger, idet den i Sydvaranger er magnetisk og kan separeres ad våt vei, hvad der ikke er tilfellet i Dunderlandsdalen, så omkostningene ved anrikningen av malmen er større i Dunderlandsdalen enn i Sydvaranger - malmen er gunstigere i Sydvaranger enn i Dunderland. Til tross for det har engelskmennene tatt fatt på å rekonstruere det verk, hvilket skulde tyde på, at de, som har den beste oversikt over disse ting, er på det rene med, at man må ta fatt på de fattigere malmer. Og hvis man kan tenke sig, som der er utsikt til, at man kan få nogen jernindustri i vårt land, så vil det ha stor betydning å ha Sydvaranger i drift, der hvor man har den utmerkede malm, og ved elektrisk smeltning kan man da fremstille det beste stål, som overhodet kan skaffes.

Hr. Moseid sa, at således som driften ligger an der, kan han ikke anbefale nogen støtte. Jeg vet ikke, hvor hr. Moseid har dette fra. Han nevner i samme forbindelse, at efter 20 års drift har det gitt negativt resultat. Det forholder sig ikke så. Driften blev påbegynt for alvor i 1912-13 - en mindre drift kanskje fra 1911.

Så man hadde nettop fått driften i fullt sving, da krigen brøt ut. Det er en av hovedårsakene til, at det har gått som det har gått. De hadde meget god avsetning for sin malm til Tyskland, men da krigen hadde varet 1 års tid eller 2, stoppet det ganske op. Det er hovedårsaken til, at verket har gått denne sørgelige skjebne imøte. Jeg vil få lov til å peke på, at hvis man nu slår spillet helt overende, så vil en stor del av de beholdninger av varer, som deroppe blir overliggende, briketter og sådant, ligge ute og må ligge ute, og får de ligge ute en vinter, så er det støv og verdiløst, det hele.

Da presidenten har anmodet om, at man skal være så kortfattet som mulig, skal jeg ikke gå mere inn på dette, ennskjønt der kunde være mangt og meget å si. Jeg vil anbefale, at man gir den støtte, som finanskomiteen her nevner; men jeg er også enig i, at regjeringen må følge denne sak ganske nøie, og hvis det skulde vise sig og bli ganske åpenbart, at støtten vil være verdiløs, så mener jeg, at regjeringen må stoppe den. Men det er vel rimelig, at man har vanskelig for å stoppe op om høsten eller vinteren. Jeg antar, man må holde det gående til våren, for om man må stoppe, er det lettere for folk å finne annen beskjeftigelse, når det hele rakner om våren enn om det skulde rakne om høsten.

Indrehus: Det er klårt, at dette er, som det hev vore streka under av alle talarar, eit vanskeleg spursmål. Det er vidare klårt, at det er mange ting og mange umsyn, som talar for, at ein her freistar å halda det gåande. Men dersom ein ved å sjå på, korleis dette hev utvikla seg, er komen til den tru, at dette ikkje lèt seg halda uppe på skikkeleg forretningsvis, altso ikkje kann haldast uppe utan med store tilskot frå staten si sida, so vert spursmålet: Meiner ein, at staten skal driva dette vidare og vidare med store årlege tilskot, so ein skal sleppa ulempene med ein stogg? Dersom ein meiner det, at ein skal yta det offeret utan tidsavgrensing, ja vel, so gjev ein tilskot. Men då vert det tale um store summar framgjenom åri. Dersom ein derimot meiner, at dette skal ein berre gjeva på prøve i denne tidsbolken, so vil eg segja, at me hev då havt prøve. Ein hev då havt driftsresultati gjenom alle desse åri, og då finn ein, at ein medel på 80 mill. kr, er burte. Ein hev no drive dette i nokon mun med statstilskot eit halvt års tid, so ein hev somenn røymsler, og diverre er desse røyslene ikkje serleg lystelege. For mitt vedkomande kann eg difor diverre ikkje røysta for å halda fram med dette. Eg er samd med riksstyret, når det meiner, at dette ikkje vil tena til noko. Og når ein er komen til det- det er ogso det mest trulege - so kann eg ikkje skyna, kvifor me skal halda fram og setja ut dette eit heilt år att. Det er klårt, at for det fyrste vil staten få store utgifter, kanskje like store som dei ein alt hev havt på 1 mill. kr. Men so vil ein då koma til eit resultat. Desse arbeidarar og funksjonærar vil gå yver i andre verksemder, og sovidt eg kann skyna, må ein her vera budde på å bita i det sure eplet. Eg kann ikkje skyna, at ein kann vera optimistisk her og tru, at dersom dei fær denne utsetjingi att på eit år, so skal det verta betre og betre. Etter det, som ligg fyre, etter det me veit, og etter det, som er truleg er det ingen ting, som gjev grunn til det. Eg for mitt vedkomande må segja, at eg ser meg nøydd til å røysta imot denne tilrådingi.

Statsråd Holmboe: Jeg har bare en kort bemerkning å gjøre i anledning av det som blev sagt av hr. Wrangell. Jeg mener, det går ikke an å blande inn det spørsmål nu, hvorvidt man skal gi konsesjon til et utenlandsk selskap eller ikke. Det må avhenge av mange betingelser i det individuelle tilfelle. Det kommer an på hvem der vil ha konsesjon, og hvordan det i det hele tatt ordnes med den fremmede interesse. Jeg synes at man bør ta standpunkt til saken nu som den foreligger. En annen sak er naturligvis det, at hvis staten nu støtter og selskapet vedblir sin drift, så vil der bli bedre anledning til å overveie det spørsmål, hvorvidt man skal søke utenlandsk kapital interessert i selskapet for muligens å holde det gående. Jeg må bekjenne at jeg er av den opfatning - hvad jeg også tidligere har gitt uttrykk for - at som et isolert ledd i produksjonen tror jeg vanskelig Sydvaranger kan bli lønnende. Jeg tror, at de erfaringer man har hatt, og alle de vanskeligheter som man har hatt å kjempe med der, vil være avgjørende. En annen sak er det hvis vi kan få en innenlandsk jernproduksjon, eller man skulde få interessert utenlandsk kapital som gjorde driften til et ledd i sin produksjon, - da er det mulig at saken vilde stille sig anderledes. Men, som sagt, jeg tror man må ta standpunkt nu uten å drøfte disse forskjellige fjerne muligheter.

Melvold: Jeg har igrunnen ikke noget nytt å fremdra i denne sak. Det jeg har å si, sa jeg i møtet for lukkede døre forrige gang. Det er dog noget som ikke er kommet frem her, og som jeg gjerne vil at forsamlingen skal vite. Jeg tror nemlig der råder en uvisshet her i salen om dette selskaps store dimensjoner og om malmfeltenes størrelse. Jeg har liggende foran mig her nogen uttalelser fra endel eksperter på det område, nemlig ingeniør Sachrisson fra Sverige, professor Vogt og bergmester Marstrander samt et par engelske og tyske eksperter.

Sachrisson sier:

"Selskapets kartlagte felter danner et samlet malmareal på over 1 870 000 m², spredt på flere store og en række mindre forekomster."

Og han sier videre:

"Dette store felt drives i sin helhet ved dagbrud."

Han sier også at der er gigantiske felter, og

"driften er foreløbig kun optat i den nærmest sjøen liggende betydeligste forekomst, Bjørnevandsfeltet, med et malmareal av 340 000 m². Ved boringer er der konstatert malm helt ned til et dyb av 250 m. eller 80 m. under havets niveau, altså langt dybere end der i en overskuelig fremtid kan bli tale om at gå. Den kjendte kvantitet i Bjørnevandsfeltet alene skulde efter disse tal utgjøre ca. 200 millioner ton."

Jeg skal ikke trette forsamlingen med alle disse rosende uttalelser, jeg skal bare fortelle hvad disse tyske og engelske eksperter sier. De engelske sier:

"Vi har fornøielsen at bekræfte, at Deres briketter er den reneste ikke fosforholdige malm erholdelig i store kvantiteter og overlegen over andre malme for fabrikationen av specialjern, hvorfor vi er istand til at betale høiere priser for Sydvaranger briketter end for, sådanne andre malme."

De tyske sier:

"Efter vor erfaring indeholder Sydvaranger slig og briketter den reneste hæmatitmalm og retfærdiggjør som følge deraf en høiere markedspris end andre og bekjendte fosforfattige malme."

Så sier Sachrisson til slutt:

"Det er en misforståelse at vi her i landet har meget og god jernmalm. Vi har klatforekomster men ikke synderlig mere og Sydvarangers malmfelt står så langt over alt det andet. Sydvarangers malmfelt er av liketil enorme dimensioner, og det malmkvantum det kan levere vil kunne skaffe her i landet en jern- og stålproduksjon praktisk talt like stor pr. år som den hele sum av de svenske masovner hidtil. Det er min opfatning at en indenlandsk jernindustri ikke vil kunne bli av stor og national betydning uten med Sydvarangerslignen som et væsentlig og centralt led."

Så sier han også:

"Der er ingen grund til at tro at forbruket av fosforfattig malm skulde bli fortrængt av fosforrik malm. Om dette spørsmål har ingeniør Zachrisson uttalt sig i ovennævnte betænkning, hvor han bl.a. i sin konklusjon siger: "Vor mening angående fosforrene malme er den, at just disse er det som verdensmarkedet behøver for de høieste kvaliteter. Vi tror ikke at de elektriske smelteovner er istand til at gjøre et stål av mindreværdig malm, som kan måle sig med et stål gjort av bedste og reneste råvare. Analyserne kan vel bli nogenlunde like, men stålet er dog ikke det samme." Nogen direkte konkurrance mellem de 2 malmsorter foreligger i virkeligheten ikke, og den store transport over Narvik av svenske fosforrike malme har derfor heller ingen betydning for eksporten fra Sydvaranger av fosforfattig malm. Det vil være bekjendt, at det relativt lille kvantum av førsteklasses fosforfattig malm, som Kiruna producerer, ikke er gjenstand for eksport, idet den svenske stat allerede for en række av år siden har forbeholdt denne malm for de indenlandske jernverker."

Med disse ord tror jeg, jeg har gitt et overblikk over det kvantum, som kan drives ut, og der er malm nok for hundredevis av år, hvis bare verdensmarkedet vilde bli såpass, at vi kunde drive det lønverdige, og det vil vi håpe kan ske i den nærmeste fremtid.

Presidenten: De efterfølgende talere har inntil 2 minutter.

J. Christiansen (komiteens formann): Saken er vistnok utredet for Stortinget såpass som det kan gjøres nu. Jeg har ikke noget å tilføie. Jeg synes, at det vesentligste må være selve resultatene deroppe, og det man har å gjøre med det, har vi hørt fra hr. Blakstad, som selv har vært deroppe i lengere tid. Jeg vil si for mitt vedkommende, at jeg har vært i meget sterk tvil med hensyn til denne innstilling. Når jeg har sluttet mig til den, er det av de grunne hr. Blakstad har anført, og som sakens ordfører har anført, at man i ethvert fall inntil videre ikke slipper billigere fra det ved å la det stoppe, enn ved å holde det igang. Der fremkom en opplysning fra hr. Krogh, som jeg gjerne vilde få beriktiget. Han uttalte, at statens representant i selskapet, direktør Batt, blir lønnet av selskapet. Det er ikke tilfellet. Det er

handelsdepartementet, som bestemmer og anviser ham hans betaling, og den refunderes igjen staten av selskapet. Den har dreiet sig om 5 à 600 kroner pr. år efter antallet av de møter, han har deltatt i. Med hensyn til finansministerens bemerkninger om, hvordan regjeringen skal forholde sig overfor kreditorene ved den ordning, som må foretas med dem, er det ganske visst komiteens forutsetning, at kreditorene i det hele tatt - praktisk talt alle, mener vi - må finne sig i å prolongere sine krav, så lenge som denne ordning skal vare. Men regjeringen må ikke være avskåret fra å se ordningen gjennomført, fordi om en enkelt eller et par kreditorer ikke kan bringes til å forstå, at det er stemmende med deres interesser, at denne ordning virkelig blir gjennomført. Det kan jo hende, at det da kan bli nødvendig å betale ut enkelte. Jeg tenker da serlig på de forholdsvis små kreditorer, dem vil det ikke lønne sig å drive nogen større forhandlinger med. I det hele tatt er det komiteens mening, at regjeringen til enhver tid må ha foretagendet i sin hånd og eftersom forholdene utvikler sig ta stilling til det. Den bemyndigelse, som her gis - vi sier det også i innstillingen - er ikke så å forstå, at selskapet kan regne med den som en bevilget kreditt. Selskapet må være forberedt på, at den kan bli stoppet når som helst, og selskapet må derfor bibringes forståelsen av, at selskapet må skaffe utveier i denne tid til å bringe selskapet i land, og i fornødent fall må selskapet innrette sig på at staten trekker sig tilbake, når denne ordning er avviklet, altså den 1ste mai neste år. Det må selskapet bibringes forståelsen av, og det forutsetter jeg, at regjeringen holder klart frem for selskapet.

Aarstad: Det er då klårt, at denne sak må vera vanskeleg, når me veit, at laget fekk 1 mill. kr. av staten i kreditt fyre jol, og det vara eit halvt år. So kom dei att og fekk 200 000 kr til. No må dei ha endå meir. Kann ein halda fram med dette? I so måte trur eg - eg hev sagt det i tilrådingi, og eg meiner det framleides - at riksstyret hev råka det rette. Eg bad eigenleg mest um ordet, avdi eg vilde segja noko til merknaden hr. Wrangell kom med um konsesjon til eit utanlandsk lag. Det er fårleg her i stortinget fyreått å segja, at ein røyster for denne tilråding under den fyresetning, at eit utanlandsk lag skal få konsesjon. Det bør ein ikkje segja, for me veit alle, kvar dette verk og desse eignedomane ligg, og det kjem mykje an på, både kven det er og på vilkori for ein eventuel konsesjon. At me fyreått med røstegjeving skal binda oss indirekte til noko slikt, det finn eg å vera so fårleg, at eg skulde ynskja, at den merknaden frå hr. Wrangell ikkje var komen.

Lorents Hansen: Når man hører at der er brukt ca. 80 millioner kroner i Sydvarangerselskapet, og at selskapet til tross for at så mange penger er brukt, den dag idag står i sådan sørgelig stilling at det er på falllittens rand, tror jeg nogen hver må kunne forstå, at den hjelp, som her foreslåes, bare vil være en galgenfrist for selskapet. Jeg har for mitt vedkommende ikke nogen som helst tro på, når selskapet har arbeidet både i de dårlige og gode tider uten annet resultat, at det nogensinne kan greie sig fremover, og at der kan være nogen som helst utsikt for staten til å få igjen de penger den har lagt ut i selskapet. Men når man står overfor det spørsmål her, å måtte gjøre det ene eller det annet, er jeg klar over at det er galt hvad man gjør. Man må ikke se bort

fra at der er en stor befolkning deroppe, som blir henvist til den rene sult i tilfelle av at der ikke blir gjort noget fra statens side. Det blev sagt forleden dag da vi behandlet spørsmålet om de 3 millioner kroner til avhjelp av arbeidsløsheten, særlig fra regjeringshold, at en hel del av de penger måtte forutsettes å bli brukt, hvis Sydvarangerverkene blev lagt ned, og jeg går ut fra at det er riktig. Skulde det nu bli slik at verkene blev lagt ned, må vi bruke en hel del av de 3 millioner til det. Da mener jeg, at hvis jeg idag skulde stemme for denne innstilling, måtte det være under den forutsetning at de 800 000 kroner blev tatt av de 3 millioner som blev bevilget til bekjempelse av arbeidsløsheten. Det tror jeg måtte kunne forsvares fra regjeringens side, også å anvende pengene på det vis. Under de forutsetninger vil jeg stemme for innstillingen. Og jeg vil legge til, at dette er dessværre ikke noget nytt. Staten og stortinget har måttet støtte så mange andre av disse tvilsomme industrielle verker og anlegg i vårt land før. Jeg minner bare om hvad vi måtte gjøre med hensyn til Norsk Valseverk for 2 år siden, da der var spørsmål om 3 millioner kroner, hvad staten har måttet legge ned i Odda, hvad den har måttet legge ned i de forskjellige Spitsbergenselskaper, tilsammen ca. 13 millioner kroner bare på dem. Men når det som sagt idag bare er spørsmål om å hjelpe disse folk som er i nødstilstand, da er der ikke nogen annen råd - så tvilsomt det enn er - enn at jeg må stemme for det.

Sæby: Jeg skal bare få lov å gi hr. Moseids uttalelser min beste tilslutning. Finanskomiteen var i sin uttalelse til regjeringen for nogen få dager siden enstemmig om å uttale, at den fant at ytterligere støtte til aksjeselskapet utenom den øieblikkelige hjelp som der er ydet, ikke kunde påregnes. Jeg kan ikke på nogen måte finne at de opplysninger, som er kommet til komiteen efter denne tid, kan forandre vår opfatning. Tvertimot, jeg ser fremdeles stillingen slik at en ytterligere støtte fra statens side bare vi virke til å forlenge pinen for selskapet og kanskje i lengden til liten glede for arbeiderne deroppe. Jeg kan derfor på ingen måte stemme for at selskapet fremdeles får støtte fra statens side.

Inderberg: Efter de uttalelser som falt fra finansministeren finner jeg det nytteløst å opta noget forslag i den av mig antydede retning. Jeg vil med hensyn til de bemerkninger som kom fra hr. Lorents Hansen om at der var nedlagt over 80 millioner kroner i Sydvaranger og at resultatet var dårlig, - si, at der er nedlagt mellem 40 og 50 millioner kroner engelsk kapital i Dunderlandsdalen, men enda er der ikke kommet et eneste korn jernmalm derfra, så der skal penger til hvis man skal sette igang en så stor bedrift. Det må man være klar over. Og man kan ikke si at det er helt bortkastet det som er lagt i Sydvaranger, da der er maskiner og innretninger som er de mest tidsmessige og som leverer en meget god vare i forskjellige former.

Wrangell: Jeg hørte på den ærede finansministers svar, men det var nok så tvetydig, så der var jo ikke svært meget å holde sig til der. Det var selvfølgelig ikke min mening - det vil jeg si like overfor den uttalelse som falt fra hr. Aarstad - at der skulde

aksepteres hvad som helst og hvad som bødes; men hvad jeg uttalte var, at hensikten med bevilgningen måtte være at der gis anledning for selskapet til å tre i forbindelse med utenlandske syndikater og underhandle om på en eller annen måte å komme i drift ved utenlandsk kapital; og jeg må erklære fremdeles, at hvis ikke det er hensikten, så mener jeg at da er der ikke annet å gjøre enn å stemme for regjeringens forslag - for enten man stopper nu denne måned eller man stopper neste år i mai, det blir akkurat det samme, ti flere norske penger kan der og vil der selvfølgelig heller ikke bli lagt i denne grube. Som sagt, jeg er jo helt enig i at man kan ikke binde sig her - man kan selvfølgelig heller ikke binde Stortinget til å gi konsesjon, men jeg mener at hensikten må være at man vil være enig i det prinsip hvis det er akseptable betingelser. Og en sådan erklæring synes jeg regjeringen måtte kunne gi, og da vilde jeg stemme for, hvis ikke er jeg nødt til å stemme imot innstillingen.

I. Christensen: Representanten Lorents Hansen var inne på forholdet mellem det forslag, som foreligger her, og bevilgningen til nødsarbeide, men der er ikke kommet noget svar på hans henvendelse hverken fra komiteen eller fra statsråden. Da vi behandlet spørsmålet om nødsarbeide her i Stortinget, blev der uttalt fra statsråd Holmboe, at der ikke vilde bli fremsatt noget forslag fra regjeringen om støtte av Sydvaranger, og som følge derav var der en hel del, som oprindeligen hadde tenkt å stemme for 2 millioner til nødsarbeide, som stemte for 3 millioner. Jeg mener at disse spørsmål må sees i forbindelse, og hvis man går til en bevilgning på 800 000 kroner her, mener jeg at det må være en forutsetning at der foretas nedsettelse av bevilgningen til nødsarbeide eller ialfall at regjeringen da forsøker å bringe den bevilgning ned. Jeg vet ikke om det vil være praktisk å komme med noget forslag her, men jeg mener at det må ialfall være forutsetningen at regjeringen tar hensyn til det ved disponeringen av nødsarbeidsbevilgningen. Det var en bestemt forutsetning den gang bevilgningen blev gitt. Under den forutsetning akter jeg å stemme for finanskomiteens innstilling.

Ove Andersen: Jeg vil kun ganske kort erklære, at jeg ikke kan følge de herrer av mitt parti i finanskomiteen som har vært med på flertallsinnstillingen. Jeg gjør dette med den begrunnelse at finansministeren nu har vært i kontakt med A/S Sydvaranger i lang tid, - han er kanskje den i salen som har satt sig best inn i affæren - og når han så positivt fraråder at staten yder yderligere støtte, så anser jeg det som min plikt å følge finansministerens råd. Jeg synes at det nu må være slutt med statsstøtte til private industrielle bedrifter. Man kan ikke holde på med dette frem igjennem, så meget mere som det vil være Stortingets medlemmer bekjent at det rundt i landet finnes en rekke industrielle bedrifter som ualmindelig godt kunde ha bruk for statsstøtte. Jeg vil særlig nevne de mekaniske verksteder landet rundt som nu lever under prekære pekuniære omstendigheter. Nesten hver by på Vestlandet har et mekanisk verksted som underholder en stor arbeidsstokk på flere hundrede arbeidere, og som alle lider under økonomiske vanskeligheter. Men det har selvfølgelig ikke falt dem inn å be om statsstøtte.

Castberg: Således som denne sak foreligger, tror jeg det for de fleste representanter må bli det inntrykk de har dannet sig av saken som blir avgjørende, og mitt bestemt inntrykk også av uttalelser fra dem som har anbefalt innstillingen, f.ex. hr. Lorents Hansen, og også av finansministerens uttalelser, mitt bestemte inntrykk er at dette selskap er redningsløst tapt. Det er på falllittens rand, som det er sagt; det står for fall. Denne bevilgning vil bare bli en galgenfrist, og da mener jeg at det ikke er forsvarlig å gå til denne støtteaksjon. Jeg har forstått finansministeren så, at regjeringen nærmest er av samme opfatning, idet finansministeren bare tilføier, at ham personlig vilde det glede, om Stortinget allikevel bevilget dette. - Det var imidlertid et par forutsetninger som er nevnt av nogen som har tatt ordet for innstillingen som også jeg vil feste mig ved. Hr. Wrangell forutsetter at det gjennom konsesjon gis utenlandsk kapital adgang til å delta. Man kan ikke søke om utenlandsk støtte til å finansiere selskapet uten at de blir medeiere. Det er hans forutsetning at utlandet skal bli medeier av disse store felter, av dette store selskap i et så farlig og utsatt grensedistrikt som Finmarken er. Jeg beklager med hr. Aarstad at en slik uttalelse har kunnet falle, men jeg beklager det ennu mere hvis den forutsetning virkelig skulde diktere flere representanters stemmegivning i denne sak. Den annen forutsetning som jeg vil sette et stort spørsmålstegn ved, det er hr. Lorents Hansens forutsetning om at arbeidsledighetsbevilgningen kan tilsvarende reduseres. Jeg fikk det inntrykk av forhandlingene om arbeidsledighetsbevilgningen at de 3 millioner under alle omstendigheter nu vilde være nødvendig. De 3 millioner kroner var jo regjeringens forslag, uten tanke på spesielt Sydvaranger, og at de skulde kunne reduseres om man gir denne bevilgning her, det forekommer mig ganske tvilsomt. Jeg mener at vil man stemme for innstillingen, så er det sans phrase å stemme for 800.000 kroner uten nogen forutsetning, uten nogen betingelse. Jeg mener at staten står overfor den plikt å måtte ta sig av de forhold som opstår for distriktet og arbeiderne om dette selskap går over ende. Det tror jeg vil bli tilfellet, enten man bevilger de 800.000 kroner eller ikke. Jeg synes at dette med statsstøtte til store bedrifter, det måtte man nu ha fått en skrekk i livet for, konferer den statsstøtte som er gitt til de store banker. Vel er det så at her er det et moment som kommer til av stor interesse, nemlig hensynet til at der er en stor arbeidsstokk, og det veier sterkt. Men det kan ikke efter min mening være tilstrekkelig til at man kaster 800.000 kroner ut av vinduet.

Vangberg: Det kan naturligvis med stor rett sies i denne sak at det er et spørsmål om hensiktsmessighet å følge flertallets innstilling. Selv fra et arbeidernes synspunkt sett synes det å være tvilsomt, idet vi mener at man ikke skal opprettholde bedrifter som ikke bærer sig og ikke er istand til å lønne sine arbeidere. Vi ser av det dokument som her foreligger at ledelsen av bedriften forutsettes å skulle sette ned arbeidslønningene, og det er naturligvis noget som vi ikke ser på med glede, så vi går ikke gjerne til å være med på å støtte dette selskap som synes å ha små betingelser for fremtidig liv. Men der er et moment i denne sak som er fremholdt av hr. Krogh, og det synes jeg er av nokså

avgjørende betydning, hvis man skal dømme nøkternt i saken. Her i indstillingen gis bedriftens arbeidere og funksjonærer en respit på diverse måneder, imot at det blir 14 dager hvis man følger regjeringens standpunkt. Og det er vel noget som enhver av representantene er opmerksom på, at en opsigelse på 14 dager, det vil ramme byen Kirkenæs som en katastrofe, en flodbølge eller et jordskjelv, ikke plutselig, men det vil ganske sikkert ha samme virkning, og det vil gå ut over alle de institusjoner som finnes i denne by, handelsvirksomhet og skoler og alle de institusjoner og innretninger som finnes i en fullt velordnet by. Det blir så å si en katastrofe som går ut over byen. Når man da tar i betraktning det som er anført av hr. Krogh, at man får en respit til 1ste mai 1926, så skjønner man at der da kan bli anledning til delvis rømning, og disse folk kan da skaffe sig beskjefligelse på annet vis. Og selv om man forutsetter at det endelige resultat vil bli at Kirkenæsselskapet må avvikle, så har man da fått berget undav endel av det som staten har ansvaret for og må hjelpe. De som staten må hjelpe, blir færre, og alt taler for, at skal man handle nøkternt i denne sak, så må man stemme for komiteens innstilling.

Statsråd Holmboe: Det er en ting man ikke må glemme i denne sak. Som en rent midlertidig foranstaltning kan selvfølgelig statsstøtte være berettiget, og da regjeringens garanti blev gitt før nyttår, - det var den fortvilede konsekvens at verket måtte stanse midt på vinteren - da blev det også precisert fra selskapets side, at dette var en øieblikkelig konjunktur, og at denne konjunktur snart måtte forutsettes å bedre sig. Man vet at ved nyttårsskiftet var der adskillig opportunisme på verdensmarkedet, og man trodde man stod overfor bedre tider. Det hele har utviklet sig i den motsatte retning. Og det er klart, at som principp betraktet er det ganske uriktig å yde statsstøtte til bedrifter, som ikke kan lønne sig, hvis det gjelder mer enn en øieblikkelig hjelp. Jeg synes også jeg bør nevne, at jeg har konferert med selskapets direksjon og bedt om å få vite dens inderste mening, og selskapets direksjon er optimistisk, særlig er den administrerende direktør optimistisk. Men Centralbanken, som har været selskapets bankforbindelse, har såvidt jeg har forstått opgitt troen på, at dette kan komme til å gå videre, og det som egentlig foranlediget krisen i høst, det var det at Centralbanken pludselig sa, at nu vil vi være ferdig med dette, nu skal det være slutt. Norges Bank har været med ved disse refinansieringer som er foregått, og jeg har konferert med direktør Rygg om saken, og direktør Ryggs svar på mitt spørsmål var at han rystet på hodet. Det er spurt her, om ikke denne bevilgning delvis kan gå av bevilgningen til nødsarbeide, eller om de kan kombineres, så man sparer et tilsvarende beløp på bevilgningen til nødsarbeide. Jeg mener det går ikke an nu å kombinere disse bevilgninger på den måte, her får man se dette i øinene, og hvis man stiller dette beløp til regjeringens disposisjon, må det kun brukes på den konto. Jeg ser situasjonen, som jeg tidligere har gitt uttrykk for, sådan at det kan komme til å bli fullt bruk for disse 3 millioner, som er bevilget til nødsarbeide. Jeg kan ikke se situasjonen annerledes, enn at det vil bli temmelig vanskelig, - det kan kanskje bli vanskelig nok å klare sig med disse 3 millioner. Jeg vil derfor henvise til

hvad der blev spesielt uttrykt av en av talerne her, at her må man sans phrase stille disse 800 000 kroner til disposisjon.

Ytterstad: Jeg for min del kan ikke gå med på bevilgning til dette anlegg. Det er et anlegg som har arbeidet i 20 år, og der er ingenting kommet ut av det. Jeg synes vi kan ikke her i nasjonalforsamlingen ta penger ut av skatydernes lommer og legge dem bort i dette anlegg. Det går ikke an på noget vis. Jeg for mit vedkommende kan derfor ikke stemme for innstillingen.

Darre-Jenssen: Jeg har stått meget tvilende i denne sak, men efter den holdning som regjeringen har inntat, idet den har skjøvet ansvaret for en eventuell støtteaksjon helt fra sig, finner jeg å måtte stemme imot innstillingen.

Hornsrud: Jeg forlangte ordet i anledning av de uttalelser som er kommet i retning av, at regjeringen skulde kunne benytte endel av de bevilgede 3 millioner kroner til å holde verket gående. Jeg finner at det vilde være ganske i strid med forutsetningene for bevilgningen. Det er kun i et tilfelle at regjeringen vil kunne benytte de 3 millioner kroner til disse arbeider, og det er i det tilfelle av at verket stopper. Da er det selvfølgelig i overensstemmelse med Stortingets beslutning, at regjeringen her bruker endel av de 3 millioner. Men det vilde være i strid med Stortingets beslutning og i strid med alle forutsetninger, at man nægtet bevilgning til å holde verket oppe og så tar av de 3 millioner i samsvar dermed. Regjeringen kan ikke overføre den slags bevilgninger, det vilde være i strid med all god parlamentarisk skikk. Jeg tror jeg har uttalt dette ikke bare på mitt eget partis vegne men på samtlige arbeiderpartiers vegne. Vi kan ikke akseptere at man overfører denne bevilgning. Der må i tilfælde en uttrykkelig stortingsbeslutning til det. I så fall respekterer vi naturligvis beslutningen, men ellers ikke.

Støstad: Når jeg tross store betenkeligheter idag vil stemme for innstillingen, så er det fordi jeg skjønner at det ikke går an å sette de 8-900 arbeidere og de vel 100 funksjonærer på Kirkenes på bar bakke. Jeg synes at staten, efter den første støtte den har gitt selskapet, har et visst moralsk ansvar til i hvert fall nu å holde det gående utover vinteren, slik at arbeidere og funksjonærer har hele sommeren for sig til å se sig om efter noget annet. Hvis man her ikke vedtar innstillingen, og det blir slutt deroppe på Kirkenes, da betyr det i dette tilfelle 8-900 nye ledige anleggsarbeidere, og vi har pr. 25de mai i år, efter arbeidsformidlingsinspektørens rapport 1310 anleggsarbeidere, som er uten beskjeftigelse. Selv om man så går ut fra, at de beslutninger som falt her igår om konsesjon til Saudefaldene og forskjellige andre vil gjøre at en del arbeide kommer i gang, så er allikevel tallet av ledige anleggs- og grubearbeidere blitt så stort, at det ikke vil bli plass å finne for dem, som i tilfelle blir ledige der oppe på Kirkenes. Jeg vil derfor anbefale, at man her stemmer for innstillingen. Jeg er også fullstendig enig i det som hr. Hornsrud nettop nu sa om bevilgningen til avhjelp av arbeidsledighet, som blev gitt for en to, tre dager siden.

I. Christensen: Som jeg nevnte forrige gang jeg hadde ordet, var det en forutsetning, at regjeringen ikke skulde fremsette noget forslag om videre støtte til Sydvaranger, da vi behandlet nødsarbeidsbevilgningen. Vi bevilget den gang 3 millioner, og forutsetningen var at det skulde strekke til også til Sydvaranger, hvis Sydvaranger stoppet. Nu er der kommet forslag om at Sydvaranger skal fortsette; der er kommet forslag om en bevilgning av kr. 800 000,00 til Sydvaranger. Det forekommer mig, at det er et eiendommelig resonnement, at denne fortsettelse av Sydvaranger ikke skulde medføre besparelse på kontoen nødsarbeide. Denne bevilgning til nødsarbeider er, så vidt jeg skjønner, en fast bevilgning; det er ikke nogen anslagsbevilgning, men en fast bevilgning, og der kan vel ikke være nogen tvil om, at når man fortsetter arbeidet ved Sydvaranger, så må der kunne gjøres regning på, at der blir besparelser på kontoen nødsarbeide; hvis der ikke det skulde bli, mener jeg det vilde være ganske urimelig å gå med på denne bevilgning.

Astrup: Vi er under diskusjonen kommet nokså langt bort fra utgangspunktet og begrunnelsen i flertallets innstilling. Flertallet er kommet til sitt standpunkt ut fra den betraktning, at det vil bli billigere for staten nu å yde det nødvendige til fortsettelse av selskapets drift inntil 1ste mai, enn det vil bli ved en stans der oppe gjennom de ydelser til nødsarbeide o.s.v., som der uvilkårlig vil komme til å bli gjort krav på, og krav som må møtes. Vi har ikke hatt oppe til behandling nogen betraktning over selskapets affærer, dets chanser for rentabilitet o.s.v., for det anser vi oss ikke kvalifisert til å kunne gjøre; vi har ikke materiale til å kunne bedømme det, og vi tror at de forhold som har været rådende under dette selskaps utvikling - og spesielt dets virksomhet under krigen - har været så vanskelige, at jeg kan si det er umulig på det å bygge en begrunnet opfatning av selskapets fremtidige skjebne.

Løvenskiold: Representanten hr. Ove Andersen nevnte, at der mange steder i vårt land er bedrifter, som kunde trenge støtte for å kunne fortsette. Nede på mine kanter er der også det. Vi hadde en bedrift der, som beskjeftiget mange arbeidere, og som måtte stanse. Den søkte en liten statsstøtte i form av et lån med, så vidt man kunde forstå, god sikkerhet, men de fikk den ikke; det har ikke passert stortinget; men man fant ikke å kunne gå bort og hjelpe bedriften til å fortsette med nogen statsmidler. Så står vi her overfor en stor bedrift, som jeg tror den ærede finansminister mener ikke er levedyktig, og det er vel den almindelige opfatning; til tross for at finanskomiteens medlem Astrup sa, at man ikke kunde gjøre sig op nogen mening om det, er det vel den almindelige opfatning, at denne bedrift for tiden ikke er levedyktig, og gir vi denne bevilgning, så driften kan fortsette til mai, har vi dermed ingen sikkerhet for at man benytter denne tid til å avvikle, til med andre ord å gjøre det lettere å stanse i mai enn nu. Under de forutsetninger har jeg svært vanskelig for å være med på denne bevilgningen. Jeg har bestandig hatt vanskelig for å være med på å gi statsstøtte til private bedrifter, og når det ser håbløst ut å kunne redde en bedrift, - her er malmen forholdsvis fattig, produksjonsomkostningene er store, og de som

kjenner til forholdene uttaler, at der ikke er nogen sandsynlighet for at driften vil kunne bære sig om et år - da kan jeg ikke være med på denne bevilgning.

Belland: Eg tykkjer, at det etter det, som ligg fyre, må vera klårt, at A/S Sydvaranger ikkje kann haldast i drift noko tid, som er noko, og eg kann ikkje vera med på å yta dette laget meir studnad, enn det alt hev fenge. Eg bad forresten um ordet, avdi eg vilde segja, at det må vera mykje betre å leggja det um og gjeva meir til opparbeiding av vegar og jarnvegar og til jorddyrking o.s.b. enn å halda på å kasta burt store summar til industrielle verksemder, som syner seg ikkje å vera liv laga i lengdi. Visst kann det ofte stilla seg soleis, at vegarbeid vert dyrt og jarnvegsarbeid samleis. Det same kan ogso gjelda jorddyrking; men då fær ein då verdiar att, som hev stort nasjonalt verd. Eg ynskjer å nemna dette i samband med denne sak, og eg trur, det vil verta turvande for oss alle, utan umsyn til parti, å tenkja på å gå meir radikalt tilverks, når det gjeld um å løysa jordspursmålet her i landet. Me vil elles koma upp i store økonomiske og nasjonale vanskar i framtidi.

Præsteng: Jeg vil for min del ha sagt, at jeg har nokså stor sympati for, og jeg vilde ha gått med på å gi støtte til A/S Sydvaranger, hvis jeg hadde trodd at det kunde ha ført frem. Men efter de oplysninger vi har fått og efter den meddelelse som finansministeren har gitt forekommer det mig, at man må kunne gå ut fra at selskapet økonomisk er håpløst fortapt. Jeg har ikke, efter de oplysninger som foreligger nogen grunn til å anta, at der er noget som helst håp om at dette selskap i lengden vil komme til å kunne klare sig. Vi har jo sett, at denne bedrift i nesten 20 år har gått med stadig underskudd. Nu er aktionærene, som visstnok er rike folk, gått trett, de vil ikke spendere mere penger på dette selskap, og så forlanger man, at staten skal fortsette og yde tilskudd til driften. Jeg tror, at selv om selskapet må legge ned, så kan vi nok måtte yde en del støtte til Sydvaranger kommune og de arbeidsløse der; men jeg kan allikevel ikke tenke mig muligheten av at den støtte vil bli så stor som den støtte vi blir nødt til å yde, hvis vi skal fortsette i den kurs å støtte selskapet med de penger som det kommer til å trenge for å oprettholde sin drift. Jeg vil derfor bent ut ha sagt, at jeg for min del er fullt klar over, at jeg vil stemme imot, at der skal gis yderligere støtte til fortsettelse av driften.

Seip: Det kan nok sies, at en eventuell støtte til dette selskap idag vil være en politikk for dagen; men det er et spørsmål om det ikke er riktig her nu å føre en politikk for dagen, fordi alle forhold endnu er så ustabile og så usikre, at vi ikke kan ha oversikt over eller regne oss til, hvordan fremtiden vil bli. Jeg mener derfor, det vil være riktig å andøve båten, ligge på årene som det blev sagt ved en annen anledning her, vinteren over og se, hvorledes det vil utvikle sig. De penger som her vil gå med vil i ethvert fall gå med. Når så dertil kommer, at dette er en utpost, og at store nasjonale hensyn tilsier å hjelpe, og at det er et helt bysamfund som er helt avhengig av denne enkelte bedrift, så vover ikke jeg å være med å drive denne bedrift til ødeleggelse idag.

Krogh: Jeg må advare mot, at man stiller altfor mørke fremtidsperspektiver for aktieselskapet Sydvaranger. Det som er det faktiske tilfelle er, at der produseres en malmsort som der særlig i mellem-Tyskland settes overordentlig pris på, og en malmsort som ikke har nogen synderlig konkurranse i de europeiske malmfelter. Verket er i og for sig overordentlig tidsmessig, så selv om malmen er jernfattig, så er allikevel produksjonsomkostningene ikke så avskrekkende deroppe. Og der er ikke tvil om, at hvis ikke verdenskrigen hadde kommet som en hund i et spill kjegler, så hadde det verk visselig været en god kapitalistisk forretning; men i øieblikket er det internasjonale jernmarked brutt sammen, men det begynner å rette på sig. Og hvis vi nu lar det ryke, så sier vi, at når jernmarkedet i Europa retter sig, så vil vi iallfall ikke ha nogen befatning med det; norske naturherligheter skal iallfall ikke være med på å ha noget av det opplaff. Jeg tror, det vil være aldeles galt, og jeg tror, det vil ødelegge store økonomiske verdier som deri er nedlagt for samfundet, hvis det blir stoppet. I anledning av finansministerens uttalelser vil jeg få lov til å si, at jeg tror ikke finansministeren har hatt det rette inntrykk av Centralbankens stilling. Centralbanken står ikke i den stilling og heller ikke aktionærene i selskapet står i den stilling, at de i øieblikket kan yde nogen ny støtte til selskapet. Deres økonomiske evne er brusten, men hvis ikke det hadde været, så vet jeg iallfall, at man innenfor direksjonen i Centralbanken har sagt, at hvis administrasjonsutgiftene i form av lønninger til arbeidere og funksjonærer gikk ned, så trodde de det skulde kunne gli over, og den forutsetning er nu tilstede.

Lorents Hansen: Da jeg sist hadde ordet uttalte jeg, at jeg kunde gå med på innstillingen, på de kr. 800 000, under forutsetning av at der blev tilsvarende reduksjon av de 3 millioner til bekjempelse av arbeidsløsheten. Nu har det møtt sterk motstand fra flere hold, spesielt fra arbeiderpartiene, og efter den holdning de her har inntatt ser jeg mig nødt til å stemme imot innstillingen. Man får da bruke av de penger til avhjelpelse av arbeidsløsheten i Sydvaranger, som nu i Stortinget er bevilget for det øiemed.

Presidenten: Hr. Hornsrud har ordet til en kort bemerkning.

Hornsrud: Hr. Christensen uttalte, at bevilgningen til arbeidsløshetens bekjempelse var en fast bevilgning på 3 millioner som ikke kunde overskrides. Jeg tror, det er feil. Selv om hr. Christensen satt på den plass som den ærede finansminister sitter på idag, så vilde han heller ikke under alle omstendigheter føle sig bundet av en slik bevilgning. Der kan komme situasjoner da den mann som sitter med ansvaret er nødt til å overskride bevilgningen. Det har også den ærede finansminister gitt uttrykk for. Disse to ting har intet med hinannen å gjøre direkte. Indirekte har de med hinannen å gjøre. Hvad der kan spares med hensyn til bevilgningen til arbeidsledighet, det vil bli spart selvfølgelig, og det bør spares, men man kan komme ut over den grense. Det som nu foreligger er spørsmålet om å gi bevilgning til å holde verket oppe som bedrift betraktet.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Ved sin hjelpeaksjon ihøst viste regjeringen hvilken stor betydning de tilla denne bedrifts fortsettelse, og som det fremgår av finansdepartementets skrivelse til finanskomiteen, er det under stor tvil at regjeringen er kommet til det standpunkt nu å måtte foreslå at man stopper ytterligere støtte. Det er under stor tvil. Når vi nu er kommet til det resultat, så er det fordi vi frykter for at dette selskap som øiensynlig ledes av temmelig optimistisk skuende mennesker, skal få den tro at staten er dets reserve. Får de den tro, så vil vi uvegerlig med Sydvaranger komme inn i det samme som vi nu har ved alle Spitsbergenselskapene. Det glir inn den følelse at staten er den siste hjelpeinstans, staten er bankernes bank, staten hjelper dem nok. Det er grunnen til at vi nu finner å måtte sette dette selskap frem for den hårde nødvendighet å hjelpe sig selv. Men det er ikke uten tvil og betenkeligheter at vi lar dem komme likeoverfor den hårde nødvendighet nettop nu. Det er selvfølgelig som det er fremholdt av finanskomiteen, adskillig som taler for at vi utsetter det spørsmål til våren. Når vi allikevel har ment at det burde gjøres nu, er det fordi at vi frykter for at vi til våren står i ganske samme situasjon, og at staten kanskje i virkeligheten har rodd sig for langt ut, og at det blir vanskeligere enn for staten å slippe forbindelsen. Var man så sandt sikker på at staten kunde være hard til våren, og at disse som steller med selskapet, fikk det inntrykk at dette halvår måtte brukes til å forberede det øieblikk da de måtte være henvist til sig selv, vilde meget være vundet. For naturligvis er det noget i det at det er et gunstigere øieblikk for selskapet å stanse til våren enn nu, og det er altså også det håp at de til våren under den tvang som de forhåpentlig vil komme i, har søkt andre midler. Min tro er nemlig den for selskapets vedkommende at selskapet klarer sig ikke uten andre hjelpemidler. Selskapet må omorganiseres, det må fornyes. Der må skaffes hjelp, enten det blir ny innenlandsk kapital eller ny utenlandsk. Jeg kan ikke i denne forbindelse ha samme betenkeligheter og frykt for den utenlandske kapital som enkelte har. Det gjelder bare å stille slike betingelser for den utenlandske kapital at de norske interesser tilgodesees. Men det er i og for sig ikke noget iveien for at også utenlandsk kapital får forsøke sig på denne store virksomhet, for det er en stor virksomhet. Det er uriktig å si her at dette er mindre verdifulle fordi det er en fattig malm, eller hvad det sies. Det er store verdier, og under normale forhold ikke alene sett ut fra hvor malmen skaffes, men fremfor alt hvor malmen kjøpes og hvor der er behov for malm, er det en drivverdig bedrift. Men ulykken er med den som med så meget annet at bedriften under ugunstig utvikling er blitt overkapitalisert. Den må ned på jorden, der må vistnok avskrives mange penger, før den kan begynne forfra igjen, før det går godt igjen. Det er gjort overmåte meget for å modernisere anlegget. Jeg har selv vært der, og enhver som har vært der, blir imponert over hvilken stor bedrift det er, og enhver vil forstå at det er et tap for Norge om alt det der oppe skal legges dødt. Det er et tap for Norge. Det ligger like ved grensen og er en av våre viktigste utposter, og at det skal gå til grunne og at det kanskje i årevis fremover skal bli stilleliggende, vil ikke alene for mange mennesker bety nød og ulykke, det er en ulykke for hele landet.

Men denne bedrift må nu som så mange andre lære å hjelpe sig selv, og regjeringen er altså kommet til det resultat at det er riktig at disse mennesker som stiller med den nu idag, får føle at de står likeoverfor den hårde virkelighet. De må nu hjelpe sig selv. Som jeg begynte med - der er det nettop valget står, om man idag skal stille dem overfor den hårde virkelighet eller vente til våren? Kunde de, som sagt, virkelig få forståelsen av, at det vilde være slutt til våren, så vilde det ennå ikke være så betenkelig; men skulde det bli med dette som med så meget annet, at de fortsetter med å tro, at Staten er den store reserve, da har her Staten påtatt sig ting som jeg ikke kan anbefale at Staten påtar sig.

I. Christensen: Hr. Hornsrud uttalte at der ikke kunde være nogen begrensning for disse nødsarbeidsbevilgninger, idet uforutsette omstendigheter kunde medføre at de måtte overskrides. Ja selvfølgelig, men den omstendighet som foreligger her, den mulighet som er oppe her idag at Sydvarangerselskapet skal stanse, det var ikke nogen uforutsett omstendighet da budgettet blev behandlet av regjeringen og Stortinget.

Astrup: Statsministeren sa at dette selskap nu måtte henvises til å hjelpe sig selv. Jeg er i prinsippet helt enig i det; men jeg er så bange for at den mulighet her er utelukket. Såvidt jeg kan forstå av alt som foreligger, vil verket være nødsaget til å stoppe imorgen, og det vil koste 1 mill. kr. å sette et sådant verk igang igjen. Forøvrig er det forutsetningen fra komiteens side at selskapet skal benytte denne tid til 1ste mai til å bringe sine saker i orden, og at det er ganske utelukket at Staten skal komme til å yde yderligere støtte.

Presidenten (Lykke): Jeg vil som representant erklære at jeg finner å måtte slutte mig til finanskomiteens innstilling. Jeg forstår godt at der kan være betenkeligheter ved det, men jeg synes det er større betenkeligheter ved å la dette selskap gå overende.

Komiteen hadde innstillet:

Regjeringen bemyndiges til, mot såvidt mulig betryggende sikkerhet, å anvende inntil kr. 800 000,00 til støtte for fortsatt drift av A/S Sydvaranger eventuelt til utgangen av april 1926.

Votering:

Komiteens innstilling blev med 75 mot 60 stemmer ikke bifalt.

De 75 representanter var:

Tveterås, Wrangell, Venger, Morell, Sundby, Bryn, Ås, Saue, Mellbye, Svenkerud, Ålborg, Myklebust, Tveit, Bjørgum, Finne, Bleiklie, Kårbø, Vassbotn, Høgset, Fjærli, Strand, Width, Langeland, Witzøe, Præsteng, Caroliussen, Hestmann, Ytterstad, Ørud, Castberg, Skurdal, Moe, Thune, Getz, Aarstad, Kleppe, Gimre, Kverneland, Austbø, Indrehus, Øen, I. Christensen, Hestetun, Lothe, Sannes, Løvenskiold, Hundseid, Skogen, Hartwig, Ove Andersen, Kjølseth, Knudsen, Lorents Hansen, Langhammer, Okkenhaug, Kirkeby-Garstad, Wolden, Huus, J. Berg, Darre-Jenssen, Kaldager, Schjerven, Tvedten, Sollie, Sæby, Jahren, Måstad,

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. juli 1925

Værland, Nersten, Eiesland, Moseid, Sanne, Belland, Norem og Svensen (Kr.sand).

De 60 representanter var:

Olsen-Hagen, Heggelund, Løge, Madsen, H. Halvorsen, Nordanger, Færøvik, Åse, Ameln, Seip, K. M. Johannesen, Hornsrud, Kopseng, Steen, Svensen (Drammen), Vrå, Irgens, Melvold, Oscar Nilssen, Petershagen, Sæter, Monsen, Krogh, Alvestad, Anderssen-Rysst, Moan, Djupvik, Vangberg, Eidem, Høyer, Bøe, Hambro, Fru Karlsen, Astrup, Rastad, Wefring, Olaf Johansen, Steinnes, Andresen, Sølsnæs, Ingebrigtsen, A. J. Moen, Inderberg, Nygårdsvold, Schei, Skårdal, Lykke, Støstad, S. Bang, J. Christiansen, Anton Jenssen, Preus, Bergersen, Thorvik, Blakstad, Magnussen, Bakke, Olafsen, Skjulestad og Hjelmtveit.

Fraværende var: Wallenius (forf.), Mjøen (forf.), Skråstad (syk), Flakstad (forf.), Clifton, Tvedt (forf.), Flem, Steiro (forf.), Paulsen (forf.), Rye Holmboe (forf.), Laberg (forf.), A.K. Jakobsen, Årseth, Bruun (forf.) og Bjørnstad (forf.).

Presidenten: Presidenten finner det er riktig at referat av dette møtes forhandlinger ikke offentliggjøres.

Hambro: Jeg går ut fra at der blir utsendt et kommunike.

Ameln: Jeg synes navneopropet bør komme frem i det referat.

Presidenten: Det er jo klart at resultatet av voteringen meddeles pressen, at andragendet om bevilgning blev avslått med så og så mange stemmer. Er det noe spesielt ønske at navnene skal bli offentliggjort så har presidenten ikke noe mot det.

Vrå: Jeg setter megen pris på at denne stemmegivning blir offentliggjort med navnene.

Presidenten: Det forekommer presidenten at når debatten ikke kan offentliggjøres, når bare voteringen står der, er det ikke riktig rettferdig overfor representanterne. Jeg vil foretrekke at man bare setter stemmeantallet.

Ameln: Det eneste riktige er å sette navnene, så kan hver enkelt undskylde sig på bedste måte, hvis man vil det.

Presidenten: Presidenten fastholder, at man kun setter stemmeantallet.

Ameln: Jeg foreslår, at navnene settes inn.

Presidenten: Jeg har intet imot en liten votering mens man venter på protokollen. Presidenten foreslår at resultatet offentliggjøres med så og så mange stemmer for og imot.

Hambro: Jeg vil bare støtte offentliggjørelse med navner. Jeg tror nok det kan sies at det i grunnen er hensynsfuldhet mot en rekke representanter at de slipper å få debatten offentliggjort.

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. juli 1925

Moseid: Jeg vil også henstille til presidenten å gå med på at navneopropet offentliggjøres.

Presidenten: Jeg foreslår altså offentliggjørelse av resultatet uten navner, og hr. Ameln foreslår med navner.

Votering:

Ved alternativ votering mellom presidentens og hr. Amelns forslag bifaltes Amelns mot 47 stemmer.

Protokollen blev oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Referat:

Stortings. med. nr. 35, om forhandlinger med Storbritannien vedrørende sjøterritorier.

Enst.: Sendes den forsterkede konstitusjons- og utenrikskomite til behandling i forbindelse med de tidligere sendte meddelelser om samme sak.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Der vil komme et tillegg til den meddelelse, og jeg går ut fra at det tillegg, selvom Stortinget ikke er samlet, vil kunne oversendes direkte til komiteen.

Presidenten: Presidenten vil med en gang foreslå at de meddelelser som måtte komme blir oversendt til komiteen når den treder sammen. Hvis komiteen kommer sammen i høst, blir de meddelelser oversendt. - Det ansees for enstemmig vedtatt. -

Forlanger nogen ordet, innen dette møte heves?

Hornsrud: Såvidt jeg husker uttalte den ærede finansminister under spørsmålet om bevilgning til nødsarbeider, at han trodde bevilgningen på 3 millioner ikke vilde være tilstrekkelig såfremt dette verk kom til å stoppe. Nu er vel det inntrådt at verket vil komme til å stoppe.

Presidenten: Det skal ikke behandles for lukkede døre.

Hornsrud: Jeg vil bare gjøre opmerksom på hvad finansministeren har uttalt. Og efter det går jeg ut fra at han føler forpliktelser i forbindelse med hvad han den gang uttalte.

Møtet hevet kl. 21.35.